

Konvoj

Th.Jonsson

September 24-30, 2020

Jag finner boken i min bokhylla. En häftad bok tryckt 1949 endast ett par år efter att den utkom. Jag antar att den köptes av mina föräldrar, kanske rentav lästes av dem vid tiden för min födelse, som också inföll det år författaren dog. Efter att jag läste ut boken finner jag en blyertsanteckning 30- på absolut sista sidan. Detta antyder att den köpts på antikvariat. Mina föräldrar brukade inte köpa böcker på antikvariat, åtminstone inte i mer mogen ålder. Bokens ursprungliga pris var 1:60 så trettio kronor indikerar ett ganska sent inköpsdatum. Kan jag ha köpt den själv? I så fall måste jag ha känt till boken, men det är relativt sent i livet som jag stötte på författarens namn och en hänvisning till den roman som gjorde honom berömd. Ett litet vardagsmysterium.

Boken inleds med ett kort stycke i kursiv stil daterat den 16 juni 1945 i Martha's Vineyard och avslutas likaledes med ett kursiverat efterord från samma ort men nu daterat den 19 augusti. Är detta författaren som skriver (givetvis i bokstavlig mening) och placerar sig i romanen som bokens författare med en antydning om att allt är i botten verkligt och inte påhittat bortsett från detaljerna? Romanen bygger på verkliga händelser således och endast namn och ursprung på kontrahenterna har ändrats för att bevara ett mått av anonymitet? Eller är dessa stycken även de påhittade, nämligen avsedda att vara skrivna av den påhittade författaren för att ge hela boken en illusion av verklighet.

Thorsten Jonsson, född i Hörnsjö utanför Nordmaling och således inte så långt ifrån byn Brattfors min moders hemby, levde ett kort, men antar man, någorlunda intensivt liv som inte bör räknas i år utan i verk, även om de senare inte heller utmärks av någon större mängd. Han var tidningsman och var under kriget DN:s korrespondent i USA, och att färdas i en konvoj över Atlanten må han ha upplevt ett antal gånger. Han var även översättare med tonvikt på Steinbeck och framför allt Hemingway. Den hårdkokta amerikanska stilen skulle utgöra såväl en inspiration för sitt eget skrivande som ett kall till att göra den bekant för en större svensk publik¹. Och så var han författare och kulturredaktör, poet, novellist och även romanförfattare om endast med en roman - Konvoj - under bältet.

Konvojen består av ett stort antal fartyg i ett icke angivet antal kolumnen med sex i varje. Passagerarna kan se, om inte dimma råder, de närmaste fartygen fram och bak och vid sidan om och ana sig till andra längre bort. Kanske konvojen är så bred att de yttersta fartygen befinner sig under horisonten? Varför en konvoj över huvudtaget? Konvojen skall ses som en skock av får som jagas av vargar, nämligen de tyska ubåtarna. Med så många båtar samlade på ett ställe är det görkligt att skydda dem, dels med snabba korvetter som cirkulerar runt konvojen, dels med flygplan på spaning och med möjligheter att släppa sjunkbomber. Resan är således inte helt ofarlig utan kan sluta med förskräckelse, av den

¹ Närmare bestämt 'To Have and Have Not' (1937) och 'For whom the Bell Tolls' (1940), Snön på Kilimanjaro (1942). Hemingway bör ha introducerats till svenska läsare redan på 20-talet

anledningen är det påbjudet att alla passagerare skall bära en flytväst och utsätta sig för livbåtsövningar på olika tider under dygnet. Några gånger rapporteras det om hur sjunkbomber sänks i fartygets närhet och hur dessa får detsamma att långsamt resa sig upp i vattnet. En gång blir en av bokens huvudfigurer, den polske Borowski, vittne till hur långt borta ett fartyg sänks av en tysk ubåt. Något flamar till i fjärran, men mer dramatiskt är det inte, endast med hjälp av fantasin kan man föreställa sig vad ett sådant ljussken vid horisonten, likt ett avlägset tomtebloss, egentligen innebär.

Vi får följa passagerarna under den långsamma färden från Irländska sjön mot Grönlands sydspets och ned mot Kanada, närmare bestämt Halifax på Nova Scotias östkust. En salig blandning av individer, i tillägg till polacken, även en ung man från Texas, en läkare, en rysk diplomatfamilj med tonårig dotter, en schweizisk diplomatfamilj med två små barn, ett par unga fransmän, en ung engelsk journalist, två fnittriga unga kvinnor, en bananplantageägare från Jamaica, osv. Lägg därtill till kaptenen och besättningen. Inte mycket händer. Ja inte mycket händer på en båtresa. Folk ligger i sina hytter och läser, eller träffas i salongen och spelar kort. Gemensamma måltider, samtal såväl triviala såsom – mer sällsynt – djuplodande. Ja romanens höjdpunkt kommer mot slutet när polacken upplever en intensiv älskogs natt med den unga attraktiva journalisten Catherine i hennes hytt. Polacken är tagen, att få uppleva något sådant efter allt elände han varit med om; engelskan är dock mer sansad, varför ta det hela så allvarligt? men hon är ju trots allt intresserad av honom och tycker faktiskt om honom, åtminstone en aning. Kärleksakten skildras relativt fränt och rakt på sak, och bidrog säkert till en viss skandalomsusning vid den tiden. Strax därefter löper båten i hamn, men som någon påpekar, den sista biten på färden kan vara den farligaste ty ubåtar kan ligga på lur strax utanför. Konvojers positioner på det stora havet kan döljas i möjligaste mån, men hamnarnas kan det inte. Men vad som händer det älskande paret efter att de stigit i land får vi inte veta, allt rinner ut i sanden, men det är ju också meningen. En Atlantkorsning med båt är en parentes i livet, som en av karaktärerna mycket riktigt påpekar, med parenteserna utgörandes av kusterna. Vad som tilldrager sig under resan har ingen relevans varken till händelserna innan eller efter. Det är som en dagdröm och man behöver inte ta ansvar för sina handlingar, de är lika överkliga som verkliga, med konsekvenser visserligen för stunden men inte för livet. En kärleksakt blir till en fantasi och därmed kanske intensivare och sagolikare kort sagt mer renodlad. Om omöjligheten till fortsättning, påkallad av insikten om parternas fundamentala inkompatibilitet, gör den bara renare, en åtrå obesudlad av vardagens pragmatism, och som aldrig behöver sättas på prov.

Författaren är utpräglad amerikaorienterad och konversationerna kryddas med amerikanska uttryck i en nästan barnslig glädje. Ofta något förvrängd för att förmedla kontrahenternas bristande förmåga att uttrycka sig på engelska. Olika litterära experiment genomförs med växlande framgång men helhetsintrycket är ganska sympatiskt och ger ett modernt intryck och höjer boken över det dussinet som omslaget mycket väl kan indikera. Att färdas i en konvoj är, som redan nämnts, uppenbarligen något som författaren har haft erfarenhet av, och denne förmår på ett förtjänstfullt sätt frammana resans monotoni inte minst genom de ljud och ljusförmimmelser en sådan är förknippad med.